

หลากหลายปัจจัยที่ทำให้ ข้าวหอมมะลิราคาตก

ประเทศไทยได้รับการยกย่องว่าเป็นแหล่งผลิตข้าวคุณภาพดี โดยเฉพาะข้าวหอมมะลิหรือข้าวดอกมะลิ 105 ซึ่งเป็นข้าวที่ผู้บริโภคทั้งในประเทศและต่างประเทศต่างชื่นชมในคุณสมบัติจำเพาะ ได้แก่ การมีกลิ่นหอมและมีค่าอมิโลสต่ำ ทำให้ข้าวชนิดนี้มีคุณสมบัติเด่นทั้งความหอมและความนุ่มเมื่อหุงสุกแล้วแตกต่างไปจากข้าวเจ้าชนิดอื่นๆ โดยทั่วไป จึงไม่น่าแปลกใจว่าราคาข้าวหอมมะลิทั้งตลาดในประเทศและตลาดต่างประเทศจึงมีราคาสูงกว่าข้าวขาวทั่วไปเกือบหนึ่งเท่าตัวและมีราคาสูงกว่าราคาข้าวหอมเวียดนามกว่าร้อยละ 30 เป็นค่าพรีเมียมที่ตลาด และผู้บริโภคให้กับคุณสมบัติหอมและนุ่มซึ่งเป็นคุณสมบัติเด่นของข้าวหอมมะลิไทย

ข้าวหอมมะลิมิแหล่งเพาะปลูกในภาคอีสานและภาคเหนือตอนบนเป็นสำคัญ เนื่องจากเป็นข้าวพันธุ์ไวแสงจึงปลูกได้ปีละครั้งและมีอุปทานของผลผลิตค่อนข้างจำกัดประมาณ 8 ล้านตันข้าวเปลือกหรือประมาณ 4 ล้านตันข้าวสาร ประเทศที่ปลูกข้าวหอมได้คล้ายหอมมะลิ

ของไทยได้แก่กัมพูชา และเวียดนาม โดยมีผลผลิตโดยรวมในแหล่งเพาะปลูกทั้ง 3 ประเทศประมาณ 13 ล้านตันข้าวเปลือกหรือ ประมาณ 8 ล้านตันข้าวสาร ปริมาณดังกล่าวเป็นผลผลิตจากไทยประมาณร้อยละ 69 รองลงมาได้แก่เวียดนามร้อยละ 23 และกัมพูชาร้อยละ 8 ผลผลิตข้าวหอมมะลิทั้งไทยและกัมพูชามากกว่าร้อยละ 50 ใช้บริโภคภายในประเทศเป็นสำคัญ และที่เหลือเป็นสินค้าส่งออกไปยังตลาดข้าวพรีเมียมในต่างประเทศ

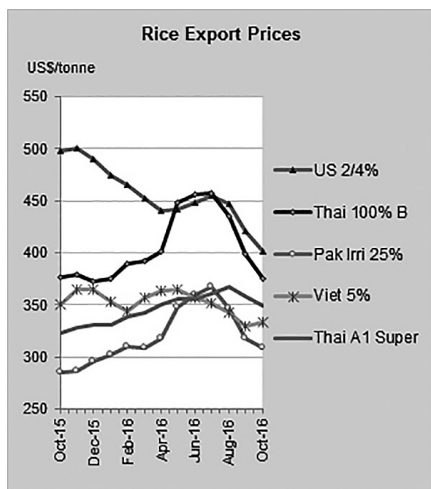
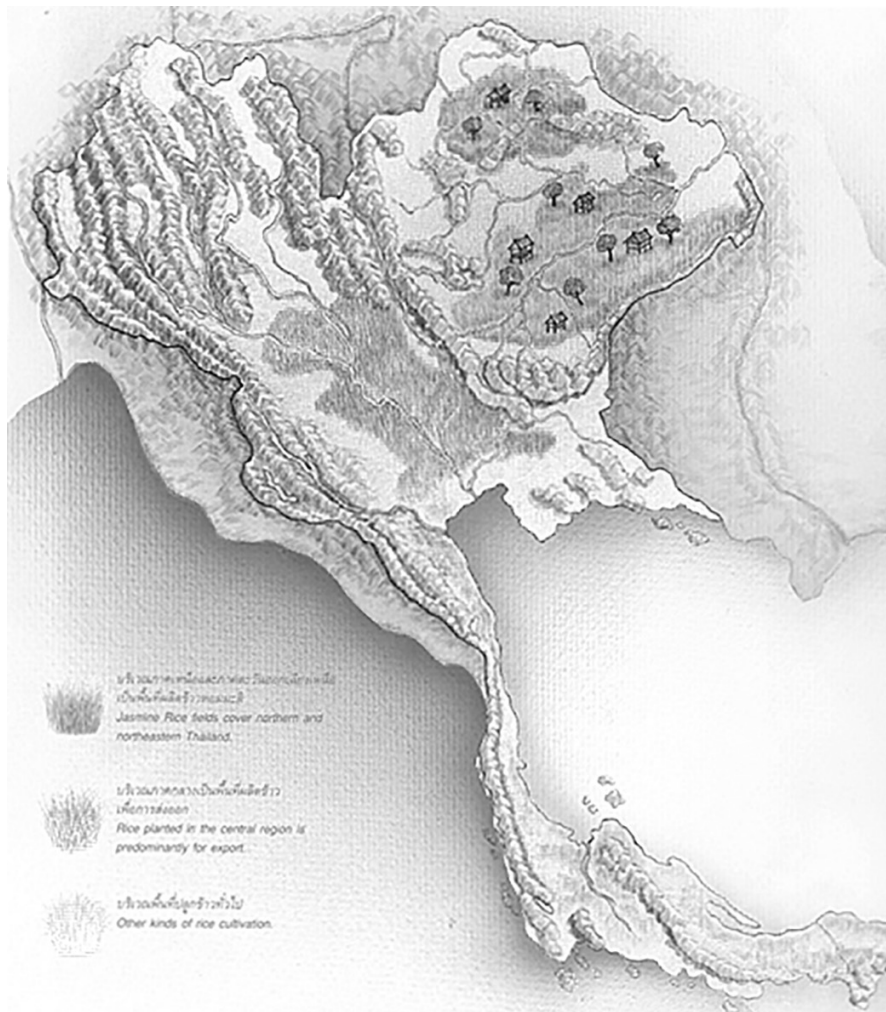
โดยปกติแล้วราคาข้าวหอมมะลิไทยในตลาดการค้าข้าวหอมโลกจะมีราคาอยู่ในระดับสูง โดยข้อมูลจากองค์การอาหารและเกษตรแห่งสหประชาชาติ หรือ FAO ได้รายงานไว้ว่า ราคาเฉลี่ยของข้าวสารหอมมะลิไทยส่งออกในปี 2558 อยู่ที่ 1,008 เหรียญสหรัฐต่อตัน และหากย้อนราคาไปก่อนหน้านี้ก็อีกหลายปีพบว่าราคาไม่แกว่งตัวมากนัก และมีราคาเฉลี่ยเกินกว่าระดับ 1,000 เหรียญสหรัฐต่อตัน แต่นับจากช่วงปลายปี 2558 โดยเริ่มจากเดือนกันยายนของปีนั้น เป็นต้นมา ระดับราคาข้าวสารหอมมะลิได้

ลดลงมาเป็น 980 เหรียญสหรัฐ ซึ่งก็อาจจะเป็นผลมาจากว่าเป็นช่วงฤดูเก็บเกี่ยว ราคาปรับลดลงเพราะอุปทานเข้าสู่ตลาดมากในช่วงนั้น

อย่างไรก็ตาม สถานการณ์ราคาข้าวหอมมะลิไทยกลับตกลงอย่างต่อเนื่องนับตั้งแต่ต้นปี 2559 เป็นต้นมา โดยเฉพาะนับจากเดือนกันยายนที่ผ่านมา ซึ่งราคาได้ตกต่ำจาก 770 ดอลลาร์สหรัฐ มาอยู่ที่ 725 ดอลลาร์สหรัฐ ในปลายเดือนตุลาคม ซึ่งหากเทียบกับราคา ณ เดือนเดียวกันในปี 2558 ราคาข้าวสารหอมมะลิส่งออกของไทยได้ลดลงไปถึง 255 ดอลลาร์สหรัฐต่อตัน หรือ ลดลงไปร้อยละ 26 ของราคา ณ เดือนตุลาคมในปี 2558 และในต้นเดือนพฤศจิกายนของปี 2559 นี้ ราคาส่งออกที่ผู้ส่งออกได้ไปทำการซื้อขายล่วงหน้าไว้ได้ลดลงเหลือเพียง 550 เหรียญสหรัฐต่อตัน ซึ่งเป็นราคาที่ตกต่ำมากในรอบเก้าปีที่ผ่านมาก็เคย

ตลาดการค้าข้าวหอมมะลิและข้าวหอมของโลกมีประมาณ 3.5 ล้านตันข้าวสาร โดยประเทศไทยมีสัดส่วนการค้าในตลาดส่งออกร้อยละ 60 เวียดนามร้อยละ

¹ นักวิชาการอาวุโส สถาบันคลังสมองของชาติและผู้ประสานงานชุดโครงการ "งานวิจัยเชิงนโยบายเกษตรและเสริมสร้างเครือข่ายงานวิจัยเชิงนโยบาย" สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย(สกว.)

ละ 37 ที่เหลือเป็นการถือครองตลาดของ
กัมพูชา สำหรับราคาข้าวหอมส่งออกของ
เวียดนามซึ่งเป็นคู่แข่งที่สำคัญจะมีราคาอยู่
ในช่วง 570 - 650 ดอลลาร์สหรัฐ ซึ่งต่ำกว่า
ข้าวไทยมาก ประกอบกับตลาดการค้าข้าว
หอมมะลิและข้าวหอมของโลกเป็นตลาด
ที่บาง (thin market) การเปลี่ยนแปลง
ในด้านอุปสงค์และอุปทานเพียงเล็กน้อย
ย่อมส่งผลกระทบต่อความผันผวนของราคา
อย่างมากตามมา ในช่วงเวลาที่ผ่านมารการ
เปลี่ยนแปลงในอุปสงค์และอุปทานของข้าว

หอมมะลิและข้าวหอม มีปัจจัยที่เกี่ยวข้อง
อันนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงด้านราคา ทั้งนี้
อาจจะมีสาเหตุมาจากปัจจัยดังต่อไปนี้

1. เศรษฐกิจโลกที่ชะลอตัวทั้งใน
ตลาด สหรัฐอเมริกา เอเชีย แอฟริกา และ
ตะวันออกกลาง ซึ่งเป็นตลาดส่งออกของ
ข้าวหอมมะลิไทย ทำให้ผู้บริโภครในตลาด
ดังกล่าวที่เคยนำเข้าข้าวหอมมะลิพรีเมียม
จากไทยที่มีราคาสูง เปลี่ยนไปสู่การนำเข้า
ข้าวหอมจากแหล่งอื่นที่มีระดับราคาต่ำ
กว่าข้าวหอมมะลิของไทย และรวมถึงหัน
ไปบริโภคธัญพืชชนิดอื่นๆ ทดแทน ทำให้
อุปสงค์การนำเข้าข้าวหอมมะลิจากไทยชะลอ
ตัวลง และทำให้ราคาข้าวหอมมะลิส่งออก
ของไทยไม่สามารถยกระดับราคากลับคืนสู่
ราคาเดิมในระดับ 1,000 ดอลลาร์สหรัฐได้
 อีกทั้งราคาข้าวหอมของเวียดนามที่มีราคา
ต่ำกว่ามากได้เข้ามาแทนที่ตลาดข้าวหอม
มะลิของไทย มาหลายปีแล้ว

2. ผู้ส่งออกซึ่งมีบทบาทสำคัญใน
การหาตลาดส่งออกจะเป็นผู้ติดต่อเจรจา
ต่อรองกับผู้นำเข้าหรือผู้ซื้อในตลาดต่าง
ประเทศ การเสนอราคาของผู้ซื้อพึงพอใจจะ
ทำให้ผู้ส่งออกได้รับคำสั่งซื้อจากผู้นำเข้า
และเมื่อได้รับคำสั่งซื้อแล้ว ก็จะใช้บริการ
ของหยังหรือนายหน้าทำการติดต่อกับโรง
สีเพื่อหาซื้อข้าวตามราคาที่ดินเองได้รับคำ
สั่งซื้อมาทอนด้วยต้นทุนและกำไรออก
ส่วนหนึ่ง ผู้ส่งออกส่วนใหญ่จะไม่เก็บข้าว
เพราะสามารถจัดหาซื้อได้จากโรงสีทั่วไป
ภายในประเทศ

3. โรงสีผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการสตี
ออกข้าวเพื่อการเก็งกำไรและแปรรูปข้าว โดย
เฉพาะโรงสีในภาคอีสานและโรงสีบางส่วน
ในภาคกลาง ซึ่งในปีที่ผ่านมามีความเสี่ยง

**“ข้าวหอมมะลิมีกลิ่นหอมในตัวเอง เป็นกลิ่นของธรรมชาติอันบริสุทธิ์
กลิ่นเหมือนใบเตยเวลาเคี้ยวเมล็ดข้าว จะนุ่มหอมอร่อยมากกว่าข้าวอื่น ๆ
ลักษณะของเมล็ดจะมีเมล็ดเรียวยาว สวยงาม สีขาวหรือสีครีมอ่อนๆ”**

ต่อความผันผวนของราคาข้าวในตลาดชาล อยู่มาก เพราะต้นทุนในปีที่ผ่านมาโรงสีซื้อ และต้นทุนข้าวเปลือกไว้ในราคาที่สูงประมาณ ต้นละ 13,000-14,000 บาท โดยเกินกว่า ปลายฤดูราคาข้าวสารที่ผู้ส่งออกจะซื้อจาก โรงสีจะราคาสูง ซึ่งโรงสีก็จะกำไรจากกา รสต็อกข้าว แต่สถานการณ์กลับปรากฏว่า ระดับราคาของผู้ส่งออกอ้างอิงโรงสีไม่ปรับ เพิ่มขึ้น แลจะมีระดับราคาที่ลดลงมาต่อเนื่อง ทำให้โรงสีที่เก็บสต็อกข้าวประสบปัญหา ภาวะขาดทุนจากการเก็งกำไร นอกจากนี้ ยังมีข้าวสต็อกเก่าตกค้างและโรงสียังไม่ สามารถระบายข้าวออกได้ทำให้ไม่มีทุน เพียงพอจะมาซื้อข้าวใหม่ อีกทั้งราคาข้าว ที่ผู้ประกอบการโรงสีขายให้ผู้ส่งออกนั้น โรง สีไม่สามารถจะเป็นผู้กำหนดราคาขึ้นเองได้ แต่จะเป็นราคาที่ทยิง ซึ่งเป็นนายหน้าของผู้ ส่งออก ส่งผ่านราคาที่ผู้ส่งออกจะรับซื้อมา เป็นราคาตลาดให้โรงสีได้ทราบ เมื่อปลาย ปีที่ผ่านมาตลาดข้าวสารหอมมะลิที่ โรงสีเคยขายข้าวให้กับผู้ส่งออกอยู่ในระดับ ราคา กิโลกรัมละ 24 - 25 บาท กลับเกิด ปรากฏการณ์ที่ราคาลดลงมาอยู่ที่กิโลกรัม ละ 15 - 17 บาทในช่วงเดือนตุลาคมที่ผ่านมา นับว่าเป็นระดับราคาที่ตกต่ำมากที่สุดที่ผู้ส่ง ออกส่งสัญญาณมาในตลาดข้าวสารหอมมะลิ

4. เมื่อราคาของผู้ส่งออกอ้างอิงมาที่ โรงสีในระดับที่ลดลงอย่างมากทำให้โรงสีซึ่ง จะต้องเป็นผู้ซื้อข้าวเปลือกมาสีเป็นข้าวสาร ต้องทอนราคาส่งกลับไปให้ตลาดข้าวเปลือก สำหรับวิธีการทอนราคานี้สามารถตรวจสอบได้ไม่ยาก กล่าวคือหากราคาข้าวสาร ที่ผู้ส่งออกรับซื้อในราคา 16.50 บาทต่อ กิโลกรัม หรือ 16,500 บาทต่อตัน เมื่อโรง สีสรับทราบราคาจะหักต้นทุนในการสีและ กำไรที่ตนเองจะได้ออกต้นละประมาณ 500 บาท ราคาต้นทุนข้าวสารดังกล่าวจะเท่ากับ 16,000 บาท และเมื่อแปลงเป็นราคาข้าว เปลือกที่โรงสีจะรับซื้อจะอยู่ที่ 9,920 บาท ต่อตัน หรือ ในที่นี้ประมาณให้ 10,000 บาท

ต่อตัน ณ ระดับความชื้น 15% (ข้าวเปลือก 1 ตันสีเป็นข้าวสารได้ประมาณ 620 กก.)

5. ในด้านอุปทานการผลิตข้าวหอม มะลิซึ่งมีแหล่งพื้นที่เพาะปลูกส่วนใหญ่ใน ภาคอีสาน และภาคเหนือตอนบน สภาพ ในปัจจุบันได้มีการเปลี่ยนแปลงในระบบ การผลิตในไร่นาอย่างมากโดยเฉพาะในภาค อีสาน ซึ่งแต่เดิมใช้แรงงานคนในการเก็บ เกี่ยว แต่ปัจจุบันแรงงานจ้างหายากและ มีอัตราค่าจ้างแรงงานแพง ทำให้เกษตรกร

ที่สูงกว่ามาตรฐานจะถูกหักค่าความชื้นเป็น ข้าว 15 กิโลกรัม จากปริมาณข้าว 1 ตัน ข้าวเปลือก ดังนั้นหากข้าวมีความชื้นสูง 30 % ก็จะถูกหักค่าความชื้นไปทั้งหมด 225 กิโลกรัม (ยังไม่รวมสิ่งเจือปนที่ติดมา กับข้าว) และหากราคาข้าวที่ซื้อขายกัน ณ ระดับความชื้น 15 % อยู่ที่ 10,000 บาท ต่อตัน ก็จะถูกหักความชื้นไปเป็นเงิน 2,250 บาท ดังนั้นเกษตรกรก็จะได้รับราคาข้าว เพียง 7,750 บาทต่อตัน

การเก็บเกี่ยวผลผลิตโดยใช้รถเกี่ยวข้าวทำให้ข้าวมีความชื้นสูง ส่งผลให้ราคาที่ได้ต่ำ

ต้องหันไปจ้างรถเกี่ยวเกี่ยวนวดข้าว การ ใช้รถเกี่ยวนวดข้าวแม้จะทำได้รวดเร็วแต่ ข้าวเปลือกที่เกี่ยวและนวดได้จะมี ความชื้น สูง และหากก่อนหน้าเกี่ยวเกี่ยวมีฝนตกลง มาด้วยแล้ว ข้าวที่เกี่ยวได้จะมี ความชื้นถึง 30 % ซึ่งสูงกว่าความชื้นมาตรฐานถึงหนึ่ง เท่าตัว เมื่อผนวกเข้ากับตลาดข้าวเปลือกใน ชนบทได้เปลี่ยนแปลงไปมาก อันเป็นผลจาก นโยบายรับจำนำข้าวในอดีตทำให้ชาวนา ไม่มีตลาดกลางและไม่มีลานตากเพื่อลด ความชื้น เมื่อเกี่ยวเกี่ยวข้าวได้จึงต้องรับนำ ข้าวที่มีความชื้นสูงไปส่งที่โรงสีทันที ข้าวที่ ไปถึงโรงสีหากมีความชื้นเกิน 15% โรงสีจะ หักลดน้ำหนักข้าวลง โดยใน 1 % ความชื้น

6. ระบบการทำนาข้าวหอมมะลิ ที่เปลี่ยนไปสู่การใช้รถเกี่ยวเกี่ยวและข้าว มีความชื้นสูง ทำให้โรงสีต้องใช้เครื่องอบ ความชื้นให้ลดลง กระบวนการอบความชื้นที่ ผ่านการใช้เครื่องอบความชื้นจะทำให้ความ ร้อนจากการอบไปสลายสารความหอม(สาร 2 AP) ในข้าวเปลือก ข้าวสารที่สีได้จาก ข้าวเปลือกที่อบความร้อนลดความชื้นจะ ลดความหอมลดลงหรือหมดความหอม จะ เหลือเพียงคุณสมบัติความนุ่ม

7. ปัจจุบันการหาพันธุ์ข้าวหอมมะลิ แท้หรือพันธุ์บริสุทธิ์เพื่อการเพาะปลูกของ เกษตรกรนับวันจะหายากขึ้นกว่าแต่ก่อน ศูนย์เมล็ดพันธุ์ข้าวที่เป็นแหล่งผลิตเมล็ด

เมล็ดพันธุ์ข้าวหอมมะลิแท้ที่หายากขึ้นในปัจจุบันสาเหตุจากการปลอมปนข้าวที่ติดมากับรถเกี่ยววนวด

พันธุ์หลักก็ไม่สามารถผลิตได้เพียงพอ การเก็บพันธุ์ไว้ใช้เองของเกษตรกร หรือ การหาซื้อพันธุ์จากตลาดเมล็ดพันธุ์ก็ไม่ได้มาตรฐาน อีกทั้งในพื้นที่เพาะปลูกก็มีข้าวพันธุ์อื่นๆ ติดมากับรถเกี่ยวที่มาจากภาคกลางทำให้ความบริสุทธิ์ของข้าวในพื้นที่เพาะปลูกลดลง ติดมากับรถเกี่ยวที่มาจากภาคกลางทำให้ความบริสุทธิ์ของข้าวในพื้นที่เพาะปลูกลดลง และคุณภาพของข้าวเปลือกและข้าวสารลดลงด้วยเช่นกัน

8. การคาดการณ์ข้อมูลการผลิตที่แปรปรวนมาก ซึ่งมีการคาดการณ์จากหลายฝ่ายทั้งพ่อค้าที่ออกไปสำรวจอย่างคร่าวๆ หรือจากข้อมูลของทางการที่ไม่ชัดเจนในการประมาณการ แต่ทั้งสองแหล่งข้อมูลได้คาดการณ์ไปในทิศทางเดียวกันว่าปริมาณผลผลิตข้าวหอมมะลิจะเพิ่มขึ้นไม่น้อยกว่าร้อยละ 10 ส่วนข้อมูลของภาครัฐก็ออก

ข้อมูลมาว่าผลผลิตอาจเพิ่มขึ้นถึงสองล้านตันเพราะได้ไปเอาข้าวหอมมะลิในจังหวัดภาคกลางที่มีคุณภาพและราคาต่ำกว่าข้าวหอมมะลิในภาคอีสานและภาคเหนือ นำเข้ามารวมไว้ด้วย ทำให้เห็นว่าปริมาณอุปทานผลผลิตของข้าวหอมมะลิขยายตัวเพิ่มจากแผนการกำหนดเป้าหมายการผลิตที่ได้เคยกำหนดไว้ก่อนฤดูการเพาะปลูก อุปทานที่คาดการณ์ว่าจะเพิ่มขึ้นมากทำให้พ่อค้าผู้ส่งออกรีบไปทำการขายล่วงหน้าในระดับราคาที่ลดลงเพราะเกรงราคาข้าวหอมจะลดลง โรงสีเองเมื่อได้รับแจ้งราคาที่จะรับซื้อจากหยังและผู้ส่งออกก็ตกใจเช่นเดียวกัน พร้อมๆกับไปทอนราคาข้าวเปลือกที่ตนเองจะรับซื้อจากเกษตรกรลง และอีกบางส่วนชะลอการรับซื้อเพื่อขอดูทิศทางของราคาที่ชัดเจน จึงทำให้ระดับราคาที่ได้ตกต่ำอยู่แล้ว ตกต่ำลงไปมากยิ่งขึ้น

ข้าวหอมจากเวียดนามเข้ามาตีตลาดข้าวหอมมะลิไทย หากไทยยังไม่สามารถรักษาคุณสมบัติด้านความหอม

9. หากรวมปัจจัยดังกล่าวนี้เข้าด้วยกันพอจะสรุปได้ว่า ทั้งด้านอุปสงค์และด้านอุปทานของข้าวหอมมะลิต่างก็เป็นปัจจัยที่รุนแรงกดดันต่อระดับราคาข้าวหอมในตลาด รวมถึงปัจจัยด้านคุณภาพของความหอมที่อาจจะเปลี่ยนแปลงไปและไม่เหมือนเดิม จึงมีผลทำให้ตลาดส่งออกส่งสัญญาณทอนระดับราคาข้าวหอมมะลิที่เป็นข้าวพรีเมียมของไทยลง และหากข้าวหอมมะลิไทยขาดคุณสมบัติด้านความหอมจริงแล้ว ข้าวหอมมะลิไทยก็จะไม่ต่างกับข้าวหอมจากเวียดนาม ซึ่งเป็นสินค้าที่ผู้นำเข้าเรียกหาทดแทนได้ในระดับราคาที่ต่ำกว่า ทำให้เกิดปรากฏการณ์ที่ระดับราคาข้าวหอมมะลิไทยหดตัวลดลงตกต่ำลงมาโดยตลอดจากต้นปี 2559 เป็นต้นมา

ในภาวะที่ราคาข้าวหอมตกต่ำลงอย่างมากเช่นนี้ การมีนโยบายหรือมาตรการเพื่อการชะลออุปทานผลผลิตไม่ให้เข้าสู่ตลาดมากจึงมีความจำเป็น การที่รัฐมีนโยบายสนับสนุนสินเชื่อชะลอการขายให้กับเกษตรกร การให้ความช่วยเหลือในเรื่องค่าเก็บเกี่ยวและดูแลรักษาสภาพข้าว การให้ค่าเช่ายุ้งฉางที่เกษตรกรนำข้าวมาจำหน่าย ตลอดจนการให้สินเชื่อกับสถาบันเกษตรกรและรวมถึงโรงสีในอัตราดอกเบี้ยต่ำ รวมถึงมีการใช้ช่องทางการตลาดใหม่ที่ให้ผู้ผลิตได้พบกับผู้บริโภคโดยตรง ได้ช่วยให้ภาวะตกต่ำของราคาข้าวเปลือกหอมมะลิให้ปรับตัวสูงขึ้นมาได้ในระดับหนึ่ง อย่างไรก็ตาม หากต้องการจะให้ราคาข้าวหอมมะลิได้รับราคาพรีเมียมได้ดังเดิมอย่างในอดีตแล้ว การมีนโยบายเพื่อยกระดับคุณภาพของกลิ่นความหอมมีความจำเป็นอย่างยิ่ง ซึ่งจำเป็นต้องมีการปฏิรูปกันทั้งห่วงโซ่อุปทานทีเดียว

อ้างอิงรูปภาพ:
<http://gainesvillescene.com>
<http://www.brrd.in.th>
<http://farmkaset.blogspot.com>

